

AHMET ATİLLÂ ŞENTÜRK

OSMANLI ŞİİRİ KILAVUZU

4

EBABİL - FÜSÜN

OSEDAM

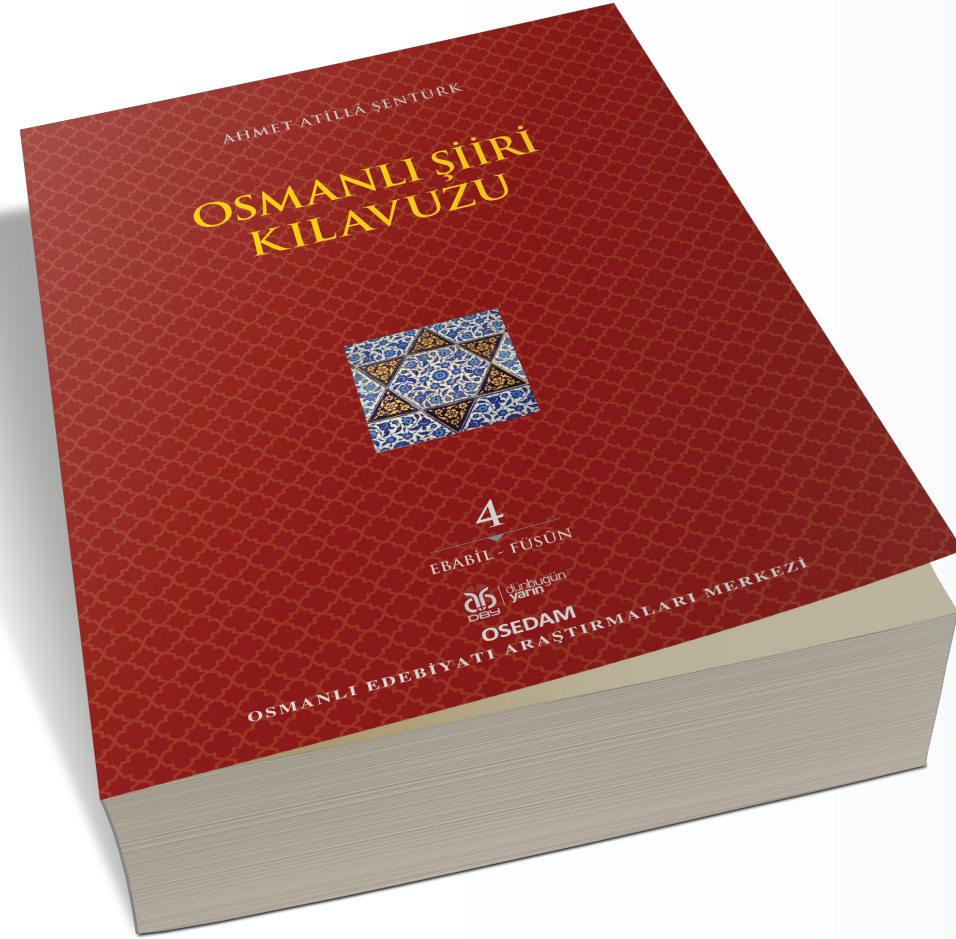
OSMANLI EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

AHMET ATILLÂ ŞENTÜRK

OSMANLI ŞİİRİ KILAVUZU

4

EBABİL - FÜSÛN

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir. DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Kılavuzu

İstanbul : DBY Yayınları, 2020.

ISBN 978-605-4635-71-9 (takım) 978-625-7760-32-4 (cilt 4) Ebat: 21,6 x 27,9 cm 512 s.

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Divan Şiiri 4- Türk Kültürü 5- Ottoman Poetry

742

EBABİL (ebâbil)

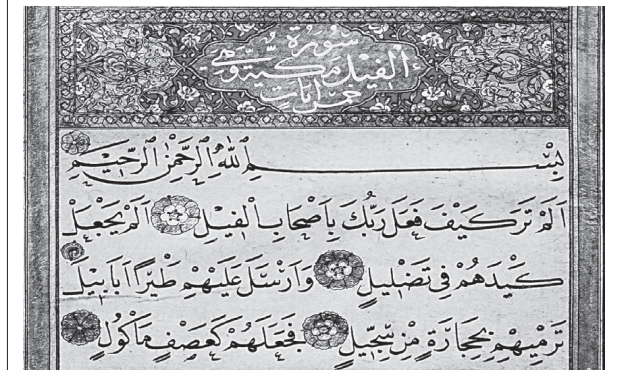
Kur'an'da Fil suresinde sözü edilen kuş sürüsünün adı olup bu kuşlar halk arasında keçisağan yahut dağ kırlangıcı olarak bilinir. Ebrehe'nin (bk. "Ebrehe") Kâbe'yi yıkmak için gelen ordusu üzerine ağızlarındaki "siccîl" denen pişmiş taşları bırakarak onları *Kur'an*'daki tanımıyla "yenmiş ekinler" gibi darmadağın ettiklerine inanılır. Arpaemîni-zâde Sâmî bu taşların Ebrehe'nin askerlerini dağıtmasını *Oldı ser-geşte-i darb-i siccîl / Leşker-i Ebrehe-i sâhib-i fil SDFS, mes.4/94* olarak zikreder.

O Yaylım ateşi: Mahremî çizdiği şiddetli savaş tasvirlerinden birinde tüfekleri demir gagalı ebabil kuşlarına ve düşman üzerine yağdırılan kurşunları da "siccîl" taşlarına benzeterek şöyle der: *Misâl-i tayr-i ebâbil-i âhenîn-minkâr / Adûya mühre-i siccîl itdiler irsâl MKTM, k.145/187*. Hâşimî de *Mihr ü Vefâ*'sında benzer bir manzarayı yine aşağı yukarı aynı ifade kalıplarıyla dile getirir: *Yagardı san tüfek seng-i ebâbil / Ne darb-i pîli kor ne sâhib-i pîl HMVS, mes.1847*. Mesîhî ise memduhunun emretmesi hâlinde dolu tanelerinin dahi düşman üzerine siccîl taşları gibi yağacağı iddiasındadır: *İşâret itseñ ebâbil kuşları gibi tîz / Adûña ceng günü yagdura hacir jâle MDM, k.6/33*. krş. *Minkâr-i tüfekden nitekim tayr-i ebâbil / Yagdurmag-içün her yanña ahcâr tonandı MKTM, k.49/30*. Sünbül-zâde Vehbî'nin şu beytinde olduğu gibi bir kimsenin üzerine yağın felaketler de ebabil kuşlarının attığı taşlara benzetilir: *Feleklerden melekler de anı*

recm eyleyüp gûyâ / Ebâbil-i felâket başına yagdırdı ahcârı SVAY, k.8/50.

+ Ashâb-i Fil: Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak için Mekke'ye yönelen ordusu fillerle birlikte geldiği için *Kur'an* bu orduyu "Ashâbü'l-fil" [= Fil sahipleri] diye zikreder. Bu sebeple gerek bu hadiseden gerekse ebabil kuşundan bahsedilen metinlerde Hamîdî-zâde Celîlî'nin "Eğer düşmanı fil sahipleri kadar güçlü olsa da o sapan taşı attığında, ebabil gibi kahreder" dediği şu beytindeki gibi sıklıkla bu ordu zikredilir: *Eger Ashâb-i Fil olursa düşmen / Ebâbil ide kahr atsa felâhen HCHŞ, mes.1860*. Fethî'nin düşmanlarının kinama taşlarını fil sahiplerinin üzerine atılan taşlar kadar şiddetli olarak nitelendirdiği şu beytinde yine aynı ordudan bahsedilmiş: *Müdde'iler taş atar üstüme çün Ashâb-i Fil / Ol hicârât sanasın tayr-i ebâbilden gelür KMAK, g.146/4*. krş. *Hem on yidinci gün Ashâb-i Fîle / Helâk irdi ebâbil kuşu ile HNAŞ, mes.8083*.

+ Ebrehe bk. "Ebrehe"

743

+ Siccîl: Gerek yukarıdaki örneklerde gerekse Mahremî'nin *Şeh-nâme*'sinde geçen bir savaş tasvirindeki *Ser-i a'dâya çün tayr-i ebâbil / Revân yagdurdılar ahcâr-i siccîl MŞHA, mes.1372* beytinde olduğu gibi "pişmiş taş" anlamındaki bu kelime hemen daima Fil hadisesi ve ebabil kuşları ile birlikte zikredilir. *Kur'an* bu taşların darbesine maruz kalan Ebrehe ordusunun çekirge tarafından

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür **Yayın Koordinatörü:** İsmet İpek **Editör:** İsmet İpek **Tashihler:** Gülay Açar, İsmet İpek, Seda Kurt, Nihat Özyılmaz, Metin Samancı **Kapak düzeni:** Sercan Arslan **Sayfa düzeni:** DBY Ajans **Kapak tasarımı:** Ferah Bahar Şentürk **Baskı/cilt:** Step Ajans Matbaacılık (Sertifika No: 45522) Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Bağcılar/İstanbul - Tel: +90 212 446 88 46 **1. Baskı:** Aralık 2020. **DBY YAYINLARI** Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4 Cağaloğlu - Fatih / İstanbul Tel.: +90 212 526 98 06 www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

© 2020, AHMET ATILLÂ ŞENTÜRK © 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

OSEDAM Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi "DBY YAYINLARI"nın bir markasıdır.

yenmiş ekinler gibi delik deşik olduğunu bildirir. Münîrî *Siyer-i Nebî*'sinde Kur'an'da geçen "yenmiş ekinler" ibaresini şöyle nazma çeker: *Alup minkâre külli seng-i siccîl / K'olına 'asf-i me'kül ehl-i siccîl MMSN, mes.1512*. Ardından da bu taş bir süvarinin başına isabet ettiğinde taşın, eyer ve atı da delip yere geçecek kadar güçlü vurduğu iddiasıyla şöyle der: *Geçüp farkı-y-le bagrından ki geçdi / Çıkup at ü eyerden yire geçdi MMSN, mes.1518*.

↑ **Fil:** Fil hadisesine telmih olmak üzere şairler Yenişehirli Avnî'nin şu beytinde olduğu gibi cüsseli fil ile kırlangıç gibi nahif bir hayvanı karşılaştırarak "ebâbîl" i filden üstün gösterirler: *Sirr-i minkâr-i ebâbîl mükâfâtdadır / Olsa da fil-i huşûnetde hezârân hortum YALT, k.8/8*. Şair bir diğer beytinde de güçsüzlere karşı insafsızca davranan zalimleri tehdit için "Eğer karıncalara eziyet konusunda fillerle aynı yoldaysan, beynin eziyet kuşlarının gıdası olur" anlamında şöyle der: *Magz-i serüñ gıdâ-yi ebâbîl-i cevri olur / Râh-i ezâ-yi mûrda hem-râh-i pîl iseñ YALT, g.231/1*.

744

EBCED ÇOCUĞU (tıfl-ı ebced-h'ân)

Eski eğitim geleneğinde Arap harflerinin diziliş ve birleşmelerini gösteren ebced kelimeleri, gerek hafızada kolayca kalmaları gerekse bunlarda hikmetli anlamlar bulunduğu inancıyla eğitimin başlangıcında çocuklara ezberletilirdi. Bu sebeple henüz harfleri sıralamayı öğrenmiş çocuklara ima olmak üzere, bir kimsenin bilgi seviyesindeki düşüklüğünü vurgulamak için onu ebced çocuğuna benzetirler. Üsküplü İshâk Çelebi aşkın yüceliğini vurgulamak için "Bir kimse ne kadar ilim sahibi olursa olsun, aşk mektebinin henüz "ebced"e başlayan çocuğu gibidir" anlamında şöyle der: *Mekteb-i ta'lim-i 'ışkuñ tıfl-ı ebced-h'ânıdır / Her ne derliñ bir kişi İshâk olsa zû-fünûn ÜİÇD, g.226/9*. krş.

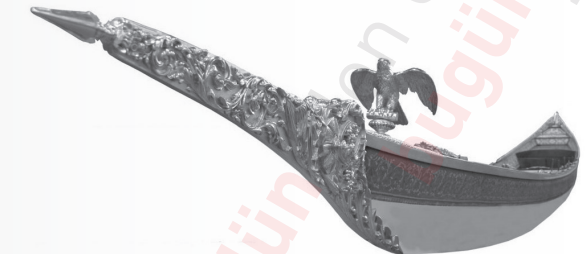
İşk üstâd ü mu'allim-hâne mihnet küncidür / Tıfl-ı ebced-h'ân-durur anda geçenler zû-fünûn RDZA, g.260/2. Yahut Süheylî'nin şu beytinde olduğu gibi bir kimsenin ilminin yüceliği vurgulanmak istendiğinde "Eğer zamanın en büyük bilgini olsa bile, senin dersine girdiğinde henüz "ebced"e başlamış bir çocuk gibi kalır" manasında şöyle denir: *Hâzır olsa ders-i ta'limünde iy üstâd-i küll / Tıfl-ı ebced-h'ân ola 'allâme-i ehl-i zemân SDEH, k.12/20*. Münîrî'nin "Gönül çocuğu aşk ebcedini bitirip eline senin güzellik mushafının cüzünü aldı" anlamında söylediği şu beytinden dolayı olarak "ebced"i bitiren çocukların Kur'an mushafı okumaya başladıkları anlaşılıyor: *Tıfl-ı dil âhir ebced-i 'ışkı temâm idüp / Aldı eline mushaf-i hüsnüñ si-pâresin MDEE, g.229/2*. "Si-pâre" hk. bk. "Sıpara"

+ **Altı gün:** Eskiler çocukların eğitime başlama zamanı olarak dört yıl, dört ay ve on günü doldurmayı esas almışlar, çocuğun doğumundan itibaren bu zaman dolunca mektebe göndermiş yahut hocaya vermişler. Muhtemelen bunun gibi bir zamanlama geleneği olmak üzere ebced ile altı gün üzerinde de durulduğu görülmektedir: *'Akl nesne komamış idi ki virmedi aña / Tıfl-ı şeş-rûze gibidir hele sini bileli KBME, g.769/5*. Belki de mektebe başlanan ilk altı gün içinde çocuğun ebced kelimelerini ezberlemesini bir gereklilik addediyorlardı. Hâşimî'nin *Mihr ü Vefâ*'sında evrenin altı günde yaratılmasına işaret olmak üzere *Cihânı eyledi bir tıfl-ı şeş-rûz / Ki 'ilmi mektebinde ebced-âmûz HMVS, mes.85* demesi de buna işaret gibi görünüyor. Enverî *Düstûr-nâme*'sinde her şeyin altı günde yaratılmasını yavaş hareket etme hususunda insana bir uyarı olarak kabul ederek şöyle der: *Altı günde çün kamu bünyâd-durur / Bu te'ennîye bize irşâd-durur DEBA, mes.81*. Bütün bu bilgiler ışığında mekteplerde de bilgi öğrenmeye başlamanın temeli olmak üzere ebced öğrenme ve altı gün arasında böyle bir ilgi kurulmuş olma ihtimali akla gelmektedir. Mutlak bir bilgi olmamakla birlikte belki ileride bunu destekleyen ipuçları bulunur ümidiyle buraya kaydediyorum. Bu konuda ayr. bk. "Altı gün"

+ **Ebced levhası:** Ebced çocuğundan bahsedilen beyitlerde aynı zamanda bir "ebced levhası"nın da konu edildiği sıklıkla görülmektedir. Muhtemelen böyle bir levha ya mektep duvarında asılıyor yahut da okuma yazmaya başlayan çocuklara

← **Gönül:** Gönülün hayal kurarak çok uzaklara gidebilmesinden kinaye ile şairlerin onu gemiye benzettikleri (bk. "Gönül") malumdur. Aynı şekilde Tokatlı Kânî'nin şu beytinde de gönül, uçarcasına seyreden bir saltanat kayığına benzetilmiş: *Bu hevâlarda hevâlansa n'ola fülke-i dil / Ki olur bâd-i hevâ sâhil-i maksûda resâ KDİY, kit.51/4*.

← **Güneş:** Antebli Aynî'nin şu beytinde olduğu gibi güneşin sıklıkla saltanat kayıklarına benzetilmesi, bol miktarda altın varaklarla süslü bu teknelerin denizde güneş gibi parlaması sebebiyle olmalıdır: *Tâ ki zevrakçe-i meh fülke-i mihr-i enver / Eyleye lücce-i hadrâ-yi felekde deverân ADMA, k.4/42*. Kırımlı Rahmî'nin *Habbezâ fülke-i nevtarh-i felek-zîver kim / Zevrak-i mihr-i cihân-tâb gibi pür-revnaç KRDS, tar.44/1* beyti de bu tahmini teyit etmektedir.

1164

→ **Uçan kuş:** Çuhadar-zâde Şâkir'in "Kasîde berây-i Sandal ü Fülke-i Hümâyûn" başlığı ile padişahın saltanat kayıklarını tasvir ettiği bir kasidesinde geçen "Fülke-i Bahrî" adlı kayığı deniz kuşuna benzetmesi, bunların önemli bir kısmının üzerinde bir kartal heykel veya kabartması bulunması sebebiyle olmalıdır: *Birisi fülke-i bahrî ki oldur tâ'ir-i bahrî / Ki her bir hamle-i micdâfdan âteş olur peydâ ÇZŞD, k.53/10*. Nitekim aynı eserde bu kayık padişahı da kucaklamış olması bakımından başına devlet kuşu konmuş bir şahsa da benzetilmiş: *N'ola konduysa başına hümâ-yi devlet ü ikbâl / Derûnna dahi almış şeh-i valâ gibi 'Ankâ ÇZŞD, k.53/11*.

1165

FÜLS-İ AHMER (kızıl mangır, mankûr, pûl)

Aslen Moğolca nakit anlamındaki "mungun"dan geldiği kabul edilen bu para bakırdan darbedilmesi bakımından halk arasında "kızıl mangır" yahut "pûl" olarak da anılır. Emevîlerin "fels" denen bakır sikkelerinin bu adı Bizans'ın "follis" denen bakır sikkelerinden aldığı söylenir. Ahmed-i Rıdvân'ın *Didiler beg degül bir müflis ü ac / Kara mankûrı yok bir pûla muhtâc ARHŞ, mes.2143* beytinde olduğu gibi bakırın zamanla kararması yahut değersizliği sebebiyle bu paraya "kara mangır" da denildiği anlaşılıyor.

○ **Değersizlik:** Osmanlı'da dirhemün üçte bir yahut dörtte biri değerinde sayılan bu paralar akçenin sekizde biri gibi çok düşük bir kıymeti haizdi. Altın sikkelerle mukayese edilemeyecek değerde olmaları bakımından bir kimsenin hiçbir maddî imkânı bulunmaması yakın zamana kadar "füls-i ahmere muhtaç" tabiriyle ifade edilirdi. Bunun günümüzdeki ifadesi "parasız pulsuz" şeklindedir. Cezerî Kâsım Paşa aşkın ve sevgilinin değerini vurgulamak için sevgilinin olmadığı bir dünyanın aşk pazarında bir mangır kadar değer ifade etmeyeceğini söylerken dolaylı olarak bu paranın değersizliğini vurgular: *Almazam sensüz cihân gülzârını / 'İşk bâzârında füls-i ahmere CKPD, g.190/2*. Kezâ Dânişî ve Ulvî'nin âşğın kanlı yaralarının sevgili nezdinde bir kızıl mangır kadar dahi değer ifade etmediğini söyledikleri *'Arz idüp n'eylersün ey dil tâze dâguñ dil-bere / Geçmez ol simûn-berün yanında füls-i ahmere ve Dâg-i sineñ ey gönül 'arz itme hergiz dil-bere / Çünkü geçmez o mehün yanında füls-i ahmere DUBÇ, g.650/1* beyitlerinde de bu para değersizlik ifadesi için kullanılmış. Hayâlî Beğ'in söz kabiliyetini hazineye benzettiği şu beytinde ise diğer zenginliklerin değersizliği vurgulamak için bütün dünya değerlerinin bir mangır dahi etmeyeceği ifade edilmiş: *Cevâhir-i suhanum var tabî'atümdür kân / Fülüs-i ahmere degmez yamumda mâl ü menâl HBDA, k.33/10-18*. Behiştî de sevgili uğruna dökülen gözyaşlarının onun nezdinde ne kadar değersiz olduğunu vurgulamak için onların

“bir kızıl mangır” kadar dahi değer ifade etmediğini söyler: *Kanlı yaşum kim zer-i surh ile hâşâ bir degül / Yolına döksem yanında bir kızıl mangır degül* **BDYA, g.306/1**.

+ **Ticarî kavramlar:** Hayretî'nin zengin bir tüccara hitaben “Kızıl mangır olarak neyim var neyim yoksa işte bu göğsümdeki sayısız yaralarım” mealinde söylediği *Hayretîyem ben ne var yog ise fûls-i ahmerüm / Sinede ey hâce dâg-i bî-şümârum var yeter* **HDMÇ, g.65/5** beytinde olduğu gibi bu kavramın geçtiği beyitlerde çoğu zaman ticaret tabirleri devreye sokulur. Prizrenli Şem'î'nin “O sayısız mal ve hazineler aşk pazarında bir kızıl mangır kadar değer ifade etmez” dediği *Bâzâr-i gamda geçmeye bir fûls-i ahmere / Ol mâl-i bî-kıyâs ile bu genc-i bî-şümâr* **ŞDMK, k.12/8** beytindeki pazar kelimesi de böyledir. krş. *İşk bâzârını bir yirde ki germ eyleyeler / Fûls-i ahmer yirine geçmeye mihr-i gerdûn* **AHBK, g.575/3**. Tâcî-zade'nin şu beytinde de sarrafta bozdurulmak için değeri sorulan bir Eşrefî altını (bk. “Eşrefî”) ile kızıl mangır özellikle bir araya getirilmiş: *Gösterür sürh eşrefîler tâze dâgı 'âşıkun / Bir kızıl mankûra almazlar velî meh-pâreler* **TCCD, g.31/2**.

X **Gümüş:** Birinin değerli diğerinin ise değersiz oluşu sebebiyle gümüş ve bakır sık sık tezat unsurları olarak kullanılır. Şu beytinde zâhîde çatan Fuzûlî onun aslında bakır kadar değersiz olduğu hâlde kendisine civa gibi gözyaşlarıyla gümüş görüntüsü vermeye çalıştığını ifade ile şöyle der: *Silk-i ehl-i hâle çekmiş zâhîdi eşk-i riyâ / Mis gibi kim sîm kadrin bildürür sîm-âb aña* **FDKA, g.12/8**.

Bu tezatın oluşturduğu klişe sebebiyle Dânişî'nin yukarıdaki beytinde olduğu gibi birçok beyitte de “sîmîn-ber” ve “fûls-i ahmer” gibi ibarelerle gümüş ve bakır arasındaki değer farkı uçurumu vurgulanır. Şu beyitler de Şühûdî ve Zihnî'nindir: *Yanında fûls-i ahmere geçmez nigârımuñ / Sîm-i sirişküm ayagina eylesem nisâr* **MEZÖ, g.244/4**; *Şo'l zer ü sîmi ki harc olmaz saña / Saymazam ben anı fûls-i ahmere* **PBKG, g.6694/2**.

↑ **Güneş:** Şairler bütün parlaklık ve ihtişamına rağmen yeri geldiğinde güneşi küçümsemek için onu kızıl mangıra benzetirler. Necâtî'nin *Âftâb-i 'âlem-ârâ-yi cemâlün var iken / Hüsn bâzârında almaz kimse fûls-i ahmere* **NBMK, g.448/3** beyti böyledir. krş. *Hurşîd-i cihân-tâbi kızıl mangıra saymaz / İksîr-i fenâ tâlibi kallâşlaruz biz* **NBDA, g.232/3**. Şu beyit de Lâmi'î'nin *Ferhâd-nâme*'sindedir: *Mi'yâr-i himmetün de hurşîd fûls-i ahmer / Mîzân-i haşmetün de eslâk vezn-i dirhem* **LÇFN, mes.1045**.

← **Yara:** Gelibolulu Âlî'nin “Bedenimizdeki her bir yara kızıl mangır kadar değer ifade etmiyor. Tek varlığı sevgili olan bir müflisiz” mealinde söylediği *Fûls-i ahmerce degüldür tende her bir kanlı dâg / Müflis-i hâküz hemân bir dostdur mevcûdumuz* **GAKA, g.214/2**. Aşağı yukarı aynı manadaki şu beyit de Gedizli Kabûlî'nindir: *Gamuñla sinede bir tâze dâgdan gayri / Hudâ bilür degülem fûls-i ahmere mâlik* **GKME, g.204/2**.

FÜRKAT bk. “Ayrıklık”

FÜRKAT-NÂME bk. “Firkatname”

FÜSÛN bk. “Efsun”

EBABİL (ebâbil), 5

EBCED ÇOCUĞU (tıfl-ı ebced-h'ân), 6

EBDÂL bk. “Abdal”

EBEDÎ HAYAT (hayât-i ebedî, 'ömr-i câvid), 8

EBKÂR-i EFKÂR bk. “Bikr-i fikr”

EBLAK, eblek bk. “Ablak”

EBLEH KEHEL OLMAZ, 9

EBR bk. “Bulut”

EBR-i MİHNET, **ebr-i mihen**, 10

EBR-i MÛSÂ, 10

EBR-i NECEF bk. “Necef Bulutu”

EBRAŞ bk. “Abraş”

EBREHE, 11

EBREŞ bk. “Abraş”

EBRÛ bk. “Kaş”

EBRU KÂGIDI (ebrî varak), 11

EBÛ, 12

EBÛ 'ALÎ SİNÂ bk. “İbni Sinâ”

EBÛ BEKİR, Hz. (Ebû Bekr-i Sıddîk, Bû-Bekr), 12

EBÛ CEHİL (Ebû Cehl), 14

EBÛ DERDÂ (Ebu'd-Derdâ), 15

EBÛ DERDÂ EVİ, 16

EBÛ EYYÛB bk. “Eyüp Sultan”

EBÛ LEHEB (Bû Leheb), 16

EBÛ'L-ENVÂR bk. “Matla'ü'l-envâr”

EBÛ'L-FEVÂRİS (bû'l-fevâris), 17

EBÛ'L-HARB, 18

EBÛ'n-NÂKA bk. “Hebennaka”

ECEL bk. “Ölüm”

ECELLEN ÖNCE ÖLMÜŞ YOK (ecel-den öndin ölmüş yok), 18

ECRÂM-i 'ÂLÎ bk. “Gezegenler”

ECVEF, 19

ECZA (eczâ'), 20

EDHEM, 21

EDHEM bk. “İbrâhîm Edhem”

EDHEM TACI bk. “Edhemî tacı”

EDHEMÎ, Edhemîler, 22

EDHEMÎ TACI (tâc-i Edhem, tâc-i Edhemî), 24

EDİRNE (Edrene, Edrine), 25

EDNÂ, en ednâ bk. “Aşağı”

EFLÂTUN (Felâtun, Eflâtun-i Yünânî), 28

4. CİLT MADDE BAŞLIKLARI

EFLÂTUN'un KÜPÜ (hum-i Eflâtun, hum-i hikmet), 31

EFRÂSİYÂB (Efrâsyâb), 32

EFRÂSİYÂBİLER, 35

EFRENG, Efrengî bk. “Frenk”

EFRÛŞE HELVASI (halvâ-yi efrûşe), 35

EFSÂNE, fesâne, 35

EFSÂNE-i ŞEHR, fesâne-i şehri, 37

EFSÂNE-i VÂ'İZ bk. “Vaiz”

EFSÂR, 38

EFSER bk. “Taç”

EFSER-i KEYÂNÎ bk. “Tâc-i Keyânî”

EFSER-i ZER bk. “Tâc-i zerrîn”

EFSUN (bügü, câdûluk, efsûn/füsûn, neyrenc, sihr, sîmyâ, tılsım/tılsım), 40

EFSUN TOHUMU, 47

EFSUNLA YILAN YAKALAMA, 47

EFŞÂN (zer-efşân, zer-endûd, zer-feşân), 49

EFŞÂN-BER bk. “Eşfancı”

EFŞANCI, efşân-ber, 53

EFTİMON (eftîmûn), 54

EĞLENCE bk. “Donanma”

EĞLENMEK, 55

EĞRİ BAKMA (egri nazar, keç nazar, keç nigeç), 56

EĞRİ NAZAR bk. “Eğri bakma”

EHL-i BASİRET bk. “Nazar ehli”

EHL-i CİHÂT, 58

EHL-i CÜNÛN bk. “Delî”

EHL-i DİL bk. “Gönül ehli”

EHL-i DÜNYÂ bk. “Dünya ehli”

EHL-i EŞ'ÂR bk. “Şair”

EHL-i FENÂ bk. “Fenâ ehli”

EHL-i FERÂÇ

EHL-i HÂL bk. “Hâl ehli”

EHL-i HİKMET bk. “Ârif”

EHL-i 'İRFÂN bk. “Ârif”, “Dânâ”

EHL-i KÂF, erbâb-i kâf, 59

EHL-i KEHF bk. “Ashâb-i Kehf”

EHL-i KİTÂB (kitâbî), 59

EHL-i NAZAR bk. “Nazar ehli”

EHL-i NEFES bk. “Nefes ehli”

EHL-i SELÂMET, 60

EHL-i SEVDÂ bk. “Divâne”

EHL-i TECRİD bk. “Tecrid ehli”

EHL-i TERK bk. “Abdal”

EHRAM (ehrâm, herem), 61

EHRİMEN, Ehremen, 62

EHVAZ bk. “Ahvaz”

EJDER bk. “Yılan”

EJDER (ejdehâ, evren, sü'bân), 63

EJDER BAŞLI (ejder-ser), 71

EJDER ÇEKME, 72

EJDER GÖZÜ (çeşm-i ejder, dîde-i ejder), 73

EJDER HALKASI (halka-i ejder), 75

EJDERLİ ALEM (ejdehâ-peyker 'âlem), 75

EJDERLİ BAYRAK (ejdehâ-peyker 'âlem, livâ-yi ejdehâ-peyker), 75

EJDER-SER bk. “Ejder başlı”

EKİLMEDİĞİ YERDE BİTMEK, 76

EKMEĞİNİ ALMAK (etmegin almak), 76

EKSİĞİ İSE (eksüğü ise), 77

EKSİK, eksiklik (eksiklik), 77

EKSİK ETEK, 77

EKSİKLİĞE KALMAMAK, 78

EKSİKLİK DİLEMEK / İstemek, 78

EKSÛN, iksûn, 78

EKSÜĞİ İSE bk. “Eksiği ise”

EKŞİ (hâmız, limônî, turş), 79

EKŞİ MENZİLİ, 80

EL [âşğım] (dest, kef), 81

EL [sevgilinin, memduhun] (dest, kef), 83

EL ALMAK, 87

EL ALTI, 91

EL ARKASI YERDE (el arkası yirde), 91

EL AYAK ÖPME bk. “Ayak öpme”

EL AYASI bk. “El” [sevgilinin, memduhun]

EL AYASI ÖPME (bûs-i kef-i dest), 93

EL AYNASI bk. “Ayna”

EL BAŞA KOYUP DUA ETME, 93

EL BENDEN ETEK SENDEN bk. “Etek senin el benim”

EL BİR ETMEK, 93

EL ÇIRPMAK bk. “Aya karssmak”

ELELDEN ÜSTÜN bk. “Dest ber bâlâ-yi dest”

EL GÖLGESİ, 94

EL GÖTÜRMEK, el kaldurmak, 95

EL KANADIYLA UÇMAK (il kanadiyle uçmak), 97
EL KARMAK, 97
EL KARSMAK bk. “Aya karsmak”
EL OYUNU bk. “Dest-bâzî, el oyunu”
EL ÖPME (dest-bûs), 98
EL SALMAK, 100
EL SUNMAK, 102
EL UCUYLA TUTMA, **tutulma**, 102
EL URMAK, 104
EL UZATMAK (el sunmak), 104
EL ÜSTÜNDE TUTMAK, 106
EL ÜŞÜRMEK, 106
EL VERMEK (el virmek), 106
EL YIKAMAK (el yumak), 107
EL YUMAK bk. “El yıkamak”
ELBİSE bk. “Câme”
ELBİSE YAKMA (câme yakma), 108
ELBİSE YIRTMA (kabâ kılma, pîrâhen çâk etme), 109
ELBURZ, 111
ELDE OK TUTMA (ok kaldırma), 112
ELDEN AYAĞA DÜŞMEK, 113
ELDEN AYAKTAN ÇIKMAK / koyulmak, 114
ELDEN AYAKTAN DÜŞMEK, 114
ELDEN GİTMEK, 115
ELDEN VARMAK, iş elden varmak, 115
ELE ALMAK, 116
ELE GİRMEK, 118
ELE OK ALMAK bk. “Elde ok tutma”
ELE SU DÖKMEK (ele su koymak), 118
ELEK (gırbâl, hâk-bîz, galbîr, pervîz, pervîzen), 118
ELEK ASMA, 122
ELEKLİK, 124
ELEKTEAT OYNATMA (gırbâlde raks), 124
ELEM bk. “Gam”
ELEST BEZMÎ (Ahd-i Ezel, Bezm-i Elest, Bezm-i Ezel), 125
ELFÂZ bk. “Lafîz”
ELFÎ NEMED bk. “Elifî nemed”
ELİ ALINMAK, elini almak (dest-res olmak / olunmak), 129
ELİ BÖĞRÜNDE, eli belinde, 129
ELİ İPE ÇEKMEK, 130
ELİ KANLA YUMAK, 130
ELİ KENDİ KANIYLA YUMAK, 130
ELİ OLMAK, 131
ELİ YUFKA, 131
ELİF [harf], 132
ELİF, elifler [yara], 134
ELİF ÇEKME, elif kesme, 138
ELİFİ NEMED, elif nemed, 142
ELİFİ TAÇ (elif tâc), 142
ELİN AĞZI FALDIR, 143
ELİN BERİ (elîj berü), 143

ELİNİ ALMAK bk. “Eli alınmak”
ELLEMEK, ellenmek, 143
ELLERDE MANSİB DEST-MÂL, 144
ELLEŞMEK, 145
ELMA (alma, sîb), 147
ELMA RAKISI, 148
ELMA YAKMA, 148
ELMAS [cam] (âb-gîne, billûr, elmâs), 149
ELMAS [keskin nesne] (elmâs), 151
ELMAS [değerli taş] (elmâs), 152
ELMAS ve KURŞUN (rasâs ü elmâs, üsrüb ü elmâs), 156
ELMAS MERHEMİ (merhem-i elmâs), 157
ELMAS NEŞTER (nişter-i elmâs), 158
ELMAS SUYU, 159
ELMAS TOZLARI (rîze-i elmâs), 160
ELMAS YÜZÜK (hâtem-i elmâs), 161
ELMASIYE (elmâsiyye, hişt), 162
ELMAYA EFSUN OKUMA, 162
EM, emsem, 162
EMAN BELDESİ (dâr-i emân, dârü'l-emân), 164
EMAN HATTI (emân-nâme, ‘ahd-nâme, hatt-ı emân), 166
EMAN MÜHRÜ bk. “Eman yüzüğü”
EMAN YÜZÜĞÜ (hâtem-i emân, mühr-i emân), 167
EMANET KOYMAK (emânet komak), 167
EMANET SANDIĞI (sandûk-i emânet), 168
EMİN-i BÂDE bk. “Şarap emîni”
EMİR (emîr), 168
EMİR-i ‘ÂŞİKÂN bk. “Mîr-i ‘âşikân”
EMSEM bk. “Em”
EMSİLE, 169
ENÂR-i FERHÂD bk. “Ferhâd”
ENCÜM bk. “Yıldızlar”
ENDÂM AYNASI (mîr’ât-i endâm), 170
ENDÂM KESMEK, 170
ENDÂMA KOYMAK, 171
ENDAZE (endâze), 171
ENDÂZE BOZMAK, 172
ENDÂZE GEÇMEK, 173
ENDÂZEDEN ÇIKMAK / GEÇMEK, 173
ENDÂZESİNİ BİLMEK, 174
ENDİŞE bk. “Hayal”
ENDİŞE [oyun], 174
ENELHAK (ene’l-Hakk), 175
ENFİYE (enfîyye), 178
ENGEL [rakîb], 178
ENGELYÛN bk. “Erjeng”, “İncil”
ENGİNE SALMAK, 179
ENGİS ü LEHYÂN bk. “İnkîs ü lihyân”
ENGÜRİ, engürî, 179
ENGÜŞT bk. “Parmak”
ENGÜŞT ber-DEHÂN bk. “Parmak ağızda”
ENGÜŞT-i LEYLÂ bk. “Leylâ’nın parmağı”
ENGÜŞTER-i ZİNHÂR bk. “Eman yüzüğü”
ENGÜŞTVÂNE, engüştivâne, 180
ENKERÜ’l-ESVÂT, 180

ENKÎS ü LAHYÂN bk. “İnkîs ü lihyân”
ENSER KESMEK (eşser kesmek), 181
ENTARİ (‘anterî), 181
ENVÂR-i SÜHEYLÎ, 181
ENVERÎ, 182
ER ÇERÂĞI, cer çerâğı, erenler çerâğı, 183
ER DÖKME, 188
ER KİŞİ NİYETİNE (er kişi niyyetine), 189
ER MEYDANI, 189
ER OCAĞI, 189
ERBÂB-i FENÂ bk. “Fenâ ehli”
ERBÂB-i KÂF bk. “Ehl-i kâf”
ERBÂB-i NAZAR bk. “Nazar ehli”
ERBA’İN bk. “Çile”
ERDEBİLÎ, Erdebîliyye, 189
ERDEŞİR, Erdşîr, 190
ERDEVÂN, Erdvân, 191
EREN, erenler, 192
ERENLER ÇERÂĞI bk. “Er çerâğı”
ERGANUN (urgan, organûn), 194
ERGUVAN (erguvân, ergavân), 197
ERGUVAN ŞARABI (mey-i ergavân, şerâb-i ergevân), 199
ERİYİP SU OLMAK, 200
ERJENG (Engelyûn, Erteng, Nigâristân), 200
ERKEKLİK, erlik, 203
ERKEKLİK UZVU (kîr, zeker), 205
ERLİK KEMERİ (erlik kuşağı, şedd), 210
ERMENİ (Ermenî), 210
ERNEB bk. “Tavşan”
ERNEB [astronomi], 212
ERRE ZİKİRİ (zîkr-i erre), 212
ERTENG bk. “Erjeng”
ERZEN bk. “Dan”
ESBÂB, esbâb-i ‘ays ü ‘işret, 213
ESB-i ÇÛB, esb-i çûbî (ağaç at, rahş-i çûb), 213
ESED bk. “Arslan burcu”
ESEDÎ, 215
ESHABIKEHF bk. “Ashâb-i Kehf”
ESİR (‘abd, esîr, giriftâr), 215
ESİR-i TÂC-DÂR, 219
ESİR PAZARI, 220
ESKİ, 220
ESKİ, eskiler, 220
ESKİ BÂDE, köhne mey, 221
ESKİ BAHAR, köhne behâr, 222
ESKİ CÂM, köhne sifâl, 223
ESKİ CÂMLAR BARDAK OLDU, 223
ESKİ HASIR (eski hasîr), 225
ESKİ HUY, 226
ESKİ SU, 226
ESKİ ŞARAP bk. “Eski bâde”
ESKİLENMEK, 226
ESMA İLMİ (‘ilm-i esmâ), 226
ESRÂ bk. “İsrâ”
ESRAR (esrâr, beng, gubâr, mest), 227
ESRÂR-i GAM bk. “Gam”
ESRAR TEKESİ (beng-hâne), 232

ESRARKEŞ (bengî, esrâr-keş, tiryâkî), 233
ESTERGON, Estergon kalesi, 235
EŞ‘AB (Eş‘ab-i Tamma‘), 236
EŞEĞE TERS BİNDİRME, 236
EŞEK (har, himâr), 237
EŞEK ADASI, 240
EŞEK BAŞI, 241
EŞEK KULAĞINA İNCİ TAKMAK, 241
EŞEK LALESİ (sûsen), 241
EŞHEB bk. “Edhem”
EŞİK (âsitân, ‘atabe, südde), 241
EŞİK TOZU (gubâr-i âsitân, hâk-i dergâh), 245
EŞK bk. “Gözyaşı”
EŞK-i HÛN-BÂR bk. “Gözyaşı”
EŞKAR bk. “Aşkar”
EŞREFÎ, 247
EŞREFÎ GÖSTERME bk. “Altın gösterme”
ETEĞE BAŞ SARMAK (eteğe baş salmak/ koymak), 248
ETEĞE EL UZATMAK (dâmene el sunmak), 249
ETEĞE TOZ KONDURMAK, 250
ETEĞE YAPIŞMAK, 250
ETEĞİ AYAĞA ÇEKME, 252
ETEĞİ BAŞA BÜRÜMEK (eteği başa kaplamak), 253
ETEĞİ BELDE bk. “Dâmen-der-miyân”
ETEĞİ BELE SOKMAK, 253
ETEĞİ ELDEN BIRAKMAMAK, 254
ETEĞİ ELLE DOLMAK, 255
ETEĞİ ISLAK bk. “Ter-dâmen”
ETEĞİ TAŞLA DOLDURMAK, 255
ETEĞİNİ ALMAK (dâmenini almak), 256
ETEK (dâmen, pîrâmen, zeyl), 256
ETEK [dağ / sahra eteği] bk. “Dâmen-i sahrâ”
ETEK AÇMAK, 258
ETEK ALTINDA GİZLEME, 258
ETEK ÇEKMEK (dâmen-keşân olmak), 259
ETEK KÖŞESİ (küşe-i dâmen), 260
ETEK ÖPME (dâmen-bûsî, takbîl-i dâmen), 262
ETEK SENİN EL BENİM, etek senden el benden, 265
ETEK SİLKMEK (dâmen silkmek), 265
ETEK TUTMAK, 266
ETEK YIKAMAK bk. “Âb-i tîg”
ETEK YIRTMA (dâmen-çâk), 266
ETEKLİ ZER (etekli-i zer), 268
ETFÂL bk. “Oğlan”
ETFÂL-i HAVÂDİS (etfâl-i hâdisât), 268
ETMEGİN ALMAK bk. “Ekmeğini almak”
ETRÂK bk. Türk
ET-TAHİYÂT‘A OTURMAK bk. “Tahiyâta oturmak”
EV (hâne), 268
EVBAŞ, 269
EVLÂD-i HAYDER bk. “Âl-i Hayder”
EVLENME (‘akd, ‘ikd, kayd, nikâh), 271
EVLİYA MEZARI, 274

EVİRÂD ve EZKÂR, 275
EVREN bk. “Ejder”
EVREN, 277
EVREN, evreng, 277
EVRENG bk. “Evren”
EVTÂR, 278
EY DİRİGÂ, iy dirigâ, 280
EY KÂŞ, iy kâş, 280
EYER (zân), 280
EYMEN bk. Vâdi-i Eymen
EYÜB, Hz. (Eyyüb), 282
EYÜP [semî] (Ebâ Eyyüb, Hazret-i Eyyüb), 285
EYÜP OYUNCAĞI, 287
EYÜP SULTAN (Ebû Eyyüb el-Ensârî, Eyyüb-i Ensârî), 287
EYÜP TESTİSİ, 290
EYVALLAH KAPISI (bâb-i eyvallah), 291
EYVÂN-i KEYVÂN (eyvân-ı Zühal), 291
EYYÜB bk. “Eyüb, Hz.”
EZÂ bk. “Cefâ”
EZAN (ezân), 292
EZBER ETMEK (ezber eylemek, ezber okumak), 294
EZBER OKUMAK bk. “Ezber etmek”
EZEL (rûz-i ezel), 295
EZEL BEZMÎ bk. “Elest bezmi”
EZEL GÜNÜ bk. “Ezel”
EZHER, Câmî‘ü’l-Ezher, 298
EZİLMEK, 299
EZRAK, 302
EZRAK CÂDÛ (Câdû-yi Ezrak), 304
EZRAK MÜHRE bk. “Nazar boncuğu”
EZRAKİLER, 304
FAĞFUR (fâgfür), 305
FÂHİR LİBAS (libâs-i fâhîr, libâs-i fâhr), 307
FAHR [kıyafet] (tâc-i fâhr), 309
FAHRÎ OYMASI, 309
FÂHTE, 311
FAKİR YAYI bk. “Fakr yayı”
FAKİH (fakîh, fakîh-i medrese, fakîh-i şehîr), 313
FAKİR bk. “Miskîn”
FAKİRÂNE, 316
FAKR (meskenet), 317
FAKR YAYI (fakr yayı, kemân-i fakr), 319
FAL (fâl, kur‘a, tefê‘ül), 320
FÂL-i MURGÂN bk. “Kuş falı”
FALYA, falye, 325
FALYA VERMEK (falye virmek), 326
FANUS (fânûs), 326
FÂNÛS-i AHMER bk. “Al fanus”
FÂNÛS-i AL bk. “Al fanus”
FÂNÛS-i HAYÂL (fânûs-i gerdân, fenâr-i hayâl, hayâlî fenâr), 332
FÂNÛS-i HAYREDDİN, 338
FANUS UÇURMA bk. “Kandil uçurma”
FARABİ (Fârâbî), 339
FÂRİS, cündî, 340
FÂRİS-i HAYL, fârisü’l-hayl, 342

FARK-i FERKADÂN, 342
FARK-i KEYVÂN, 343
FARUK TİRYAKI bk. “Tiryak”
FAS bk. “Fass”
FASD, 343
FASIL (fâsl), 347
FASL-i GÜL bk. “Bahar”, “Gül devri”
FASL-i HAZÂN bk. “Sonbahar”
FASL-i HAZÂN DÜŞÜ bk. “Sonbahar düşü”
FASL-i HİSÂR, 348
FASL‘ü’l-HİTÂB, 348
FASS-ı NİGİN bk. “Yüzük taşı”
FASSÂD bk. “Fasd”
FEDÂ bk. “Kurban”
FEDEK (nahl-i fedek), 348
FELÂHAN (felâhân, felâhen, felâhun, saban), 348
FELÂHAN TAŞI (seng-i felâhan), 352
FELÂTÛN bk. “Eflâtun”
FELÇ (şell), 353
FELEĞE KELEK DEMEK / DEMEMEK, 354
FELEĞE VERMEMEK (felege virmemek), 355
FELEK, felekler (âsümân, çarh/çerh, dehr, devrân, eflâk, gerdûn, sipîhr/ sipehr), 356
FELEKLERİN YANMASI, 384
FELEK‘ü’l-EFLÂK bk. “Kubbe-i eflâk”
FELKATİRÂN, 385
FELKE (fülke, fülket, moncuk), 385
FEM bk. “Ağız”
FENÂ, fenâyî [giyim], 390
FENÂ, fenâyî [serpuş] (tâc-i fenâ), 392
FENÂ, fenâ fillah, 393
FENÂ BEZMÎ (bezm-i fenâ), 396
FENÂ EHLİ (ehl-i fenâ, erbâb-i fenâ, fenâyî), 398
FENÂ FİLLAH bk. “Fenâ”
FENÂÎ bk. “Tâc-i fenâ”
FENÂRÎ, Fenâr âli (Âl-i Fenâr), 400
FENÂYÎ bk. “Fenâ, fenâyî”
FENER bk. “Fanus”
FENER BAHÇESİ (Bâğçe-i Fenâr), 400
FENER TAŞLAMA, 401
FENERSİZ SOKAĞA ÇIKMA, 401
FENN-i Şİ‘R bk. “San‘at-i şî‘r”
FERÂGAT bk. “Uzlet ve ferâgat”
FERAH [taş] bk. “Fesân”
FERAHSÂD (Ferah-şâd), 402
FERD ve ZEVC (ferd ü zevce), 403
FERGAB, 404
FERHÂD (Küh-ken), 405
FERHÂL, 410
FERHÂR, Ferhar putu (büt-i Ferhâre), 410
FERİDUN (Ferîdûn), 413
FERKADÂN, Ferkadeyn, 415
FERMAN bk. “Nişan”
FERMENE, 418
FERR-i YEZDÂN (nûr-i Yezdân), 418
FERRÂ (el-Ferrâ), 419

FERRÂŞ, 419

FERŞ-i KADEM bk. "Ayağa kumaş serme",
"At ayağına kumaş serme"

FERŞİYYE bk. "Devir"

FERVE, ferve-i beyzâ, 424

FERVERDÎN, 424

FERYÂD bk. "Feryat"

FERYÂD-i 'ANDELÎB, 425

FERYAT (efgân, enîn, feryâd, figân, nâle), 426

FERZ, Ferzîn bk. "Ferzâne"

FERZÂNE (ferzîn), 428

FERZÂNELİK, 431

FERZEND-i FİLEKÛS bk. "İskender"

FERZÎN bk. "Ferzâne"

FES bk. "Dal fes"

FES (fess), 432

FESÂN (kösre, seng-i ferah, seng-i fesân), 432

FESLEĞEN bk. "Reyhan"

FESLENMEK, 434

FETH bk. "Fetih"

FETH-i BÂB, 435

FETH-i METÂLİB, 438

FETH-i MÛSTE'ÂN, 438

FETİH, fetih müjdesi (feth, müjde-i feth), 438

FETİHTEN SONRA EZAN bk. "Fetih"

FETÎL bk. "Fetîl"

FETVÂYÎ KABÂ, 442

FEYZ-ÂBÂD [kasr], 442

FINDIĞA OK ATMA, 443

FINDIĞA VARAK SARMA bk. "Fındı-
ğğa ok atma"

FINDIĞI BADEME GÖTÜRME, 443

FINDIK [yemiş] (bunduk, finduk, funduk), 443

FINDIK [mermi] (bunduk, finduk, funduk,
mühre), 446

FINDIK ALTINI (finduk, finduk altını), 447

FINDIKÇI, findık (findukçı), 448

FIRAT (Furât), 448

FISTIK (piste, pisteh), 450

FİGÂN bk. "Feryat"

FİGER, 451

FİKRET bk. "Hayal"

FİL (fil, pîl), 451

FİL KULAĞI, 455

FİLDİŞİ ('âc, pîlâste / pîleste), 456

FİLEKOS bk. "İskender"

FİLİGRANLI KÂĞIT (tamgalı kâğıd), 458

FİLORİ (Filorina, filorî, filürî), 458

FİNCAN (filcân, fîncân), 460

FİNCAN ARAKİYE, fîncan külâhı, 463

FİNCAN BÖREĞİ, 464

FİNCAN KÛLAHI bk. "Fincan arakiye"

FİNO FES, 464

FİRÂK bk. "Ayrılık"

FİRÂVUN (Fir'avn, Fûr'avn), 464

FİRÂZ bk. "Şeyb ü firâz"

FİRDEVS bk. "Cennet"

FİRENG bk. "Frenk"

FİRENGİ bk. "Frenk"

FİRENGİ ATLAS bk. "Frenk atlası"

FİRENGİ FÂNÛS OLMAK, 469

FİRENGİ TÎG bk. "Frenk kılıcı"

FİRENGİSTÂN, 469

FİRKAT bk. "Ayrılık"

FİRKATA, fîrkate, 470

FİRKATNAME (Fîrkat-nâme), 471

FİRÛZE (firûze, pîrûze), 472

FİRÛZE-RENG, firûze-fâm, pîrûze-gûn, 473

FİŞEK (fişeng, hâven, hevâyî fişek), 474

FİTİL (fetîl, fetîle), 479

FİTİL İŞLEMEK bk. "Fetîl"

FİTİL OLMAK bk. "Top"

FİTNE, 485

FİTNE [köpek], 488

FİTNE [mesnevî kahramanı], 489

FİTNE-i ÂHİR-ZAMÂN (fitne-i devrân,
fitne-i devr-i kamer), 490

FİTNE-i DEVRÂN bk. "Fitne-i âhir-zamân"

FİTNE-i DEVR-i KAMER bk. "Kamer
devri", "Fitne-i âhir-zamân"

FİTNE TİLSİMİ bk. "Tılsım"

FİTNE TOHUMU bk. "Efsun tohumu"

FİTNE UYARMAK bk. "Uyarmak"

FİTNE VARAĞI bk. "Yaprak asarak büyü
yapma"

FİTRÂK bk. "Terki"

FLANDRA (filander, filandire), 492

FLORİ bk. "Filorî"

FODLA (fodula, fûdlâ, fûdle), 492

FONDA, 493

FORSA, 493

FRENGİSTÂN bk. "Galata"

FRENK, Firengî (Efreng, Efrengî, Fireng), 494

FRENK ATLASI, 495

FRENK FANUSU bk. "Firengî fânus olmak"

FRENK KILICI (tîg-i firengî), 496

FRENK KUMAŞI (efrengî, firengî), 496

FRENK ŞAPKASI bk. "Şapka"

FRENK ŞEKERİ (kand-i Fireng), 497

FRENK UYUZU (firengî, maraz-i firengî), 498

FRENK YAZISI (hatt-i Fireng, hatt-i tersâ), 498

FUKÂ' (fukkâ'a şerbet), 499

FÛR (Fûr-i Hindî), 500

FURKAN bk. "Kur'an"

FÜGER bk. "Figer"

FÛLFÛL, 501

FÛLK bk. "Gemi"

FÛLKE bk. "Felke"

FÛLKE, 505

FÛLS-i AHMER (kızıl mangır, mankûr,
pûl), 507

FÛRKAT bk. "Ayrılık"

FÛRKAT-NÂME bk. "Fîrkatname"

FÛSÛN bk. "Efsun"

Bu kitap günümüz insanının Fuzûlî, Bâkî, Nedîm gibi şairlerin eserlerini kolayca okuyup anlayabilmesi amacıyla hazırlandı. Bu şiiri vücuda getiren 650 civarında divân ve mesnevînin yaklaşık 2.000.000 beyti taranıp eski edebiyatın nirengi noktaları madde başları haline getirilerek zengin örneklerle izah edildi. *Osmanlı Şiiri Kılavuzu*'ndaki madde başlıkları, bugün yanlış bir adlandırmayla daha çok "Divan Şiiri" diye bilinen edebiyatın temel kavramlarını örnekleriyle açıklıyor. Kılavuzu kullananların ellerine aldıkları eski bir şiir metnini, önemli ölçüde çözüp tadına varabileceği inancındayız.

Eski şiir, aradaki engeller kaldırıldığında gerçekten okuması ve yorumlaması son derece zevkli bir meşgaledir. Bu şiirin her beyti, bize yüzyıllar öncesinden gönderilmiş birer bilmece gibidir. Bunları çözmek, insanda heyecan ve bir yenisini daha çözüp anlama isteği uyandırır.

Bundan 300-500 sene önce yaşamış bir söz ustasının zihninin kıvrımlarından kopan ince bir nükteyi 21. yüzyılda yeniden keşfedip zevkine varabilmek, bambaşka bir heyecan konusudur. Milletimizin *Osmanlı Şiiri Kılavuzu* sayesinde tarih ve kültürüyle daha güçlü bağlar kurabileceğine inanıyoruz.

OSMANLI ŞİİRİ KILAVUZU

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-605-4635-71-9
9 786257 760324